

دیدگاه اسلام درباره عناصر تمدن ساز و مؤلفه های ابزاری زندگی اجتماعی

برخی مؤلفه های اصلی و عناصر توسعه تمدنی و مؤلفه های بنیادین در رشد ابزاری زندگی اجتماعی وجود دارد که برای به دست آوردن نظر اسلام درباره تمدن باید به نگرش اسلام به آن ها پرداخت.

برخی مؤلفه های اصلی و عناصر توسعه تمدنی و مؤلفه های بنیادین در رشد ابزاری زندگی اجتماعی وجود دارد که برای به دست آوردن نظر اسلام درباره تمدن باید به نگرش اسلام به آن ها پرداخت.

حجت الاسلام والمسلمین ابراهیم یعقوبیان، پژوهشگر دینی و مدرس حوزه علمیه در گفت و گو با خبرگزاری بین المللی قرآن (ایکنا) به بیان نکاتی در باب فرهنگ و تمدن اسلامی پرداخت و گفت: اگر ما بخواهیم به نحو ایجابی نظر اسلام در مورد تمدن سازی را بدانیم، باید با توجه به این که تمدن ناظر به جنبه سخت افزاری زندگی اجتماعی است، ابتدا به این پرسش پاسخ دهیم که آیا اسلام به دنبال تمدن سازی به معنای توسعه ابزاری هست یا نه.

یعقوبیان افزود: ما باید ببینیم که نظر اسلام درباره توسعه چیست. توسعه با رشد متفاوت است. رشد به معنای افزایش تولید است، اما توسعه یعنی تحول در همه ابزارها و این که ما بتوانیم با تحول ابزار، رشد بیشتری داشته باشیم. اما اجمالاً من مطمئنم که برای همه کسانی که این گفت و گو را مطالعه می کنند، این سؤال مطرح است که آیا اصلاً اسلام به توسعه ابزاری اعتقاد دارد یا ندارد.

یعقوبیان با اشاره به ذکر عناصر و مؤلفه های متعدد برای توسعه، این بحث را قابل پیگیری در ذیل همین عناصر دانست و بیان کرد: ما باید به هفت مورد توجه کنیم و اگر شریعت اسلام در این موارد نگاه مثبتی داشت، باید گفت که توسعه ابزاری و تمدنی مورد اهتمام و توجه آن بوده است.

این محقق و پژوهشگر اظهار کرد: نگرش مطلوب و معقول نسبت به دنیا و مظاهر دنیا اولین مسئله است. ما باید به این پرسش ها پاسخ دهیم که نگاه شریعت اسلام به دنیا چیست و آبادانی دنیا را چگونه تفسیر و تعریف می کند و آیا می خواهد که دنیا آباد شود یا نه و این که در آبادانی دنیا چه ابزاری مورد نیاز هست. بنابراین مطلب اول این است که اسلام چه نگاهی به دنیا دارد و آیا نگاه مثبتی به دنیا و مظاهر آن دارد یا نه.

وی نگرش و برخورد علمی با مسائل را به عنوان دومین مؤلفه ذکر کرد و گفت: ذیل این مقوله ما باید به این پرسش پاسخ دهیم که آیا اسلام به علم و عقل میدان می دهد یا نه. ما می بینیم که در قرون وسطی در غرب به علم و عقل میدان داده نمی شد.

یعقوبیان اعتقاد به آزادی اندیشه را یکی دیگر از عناصر و مؤلفه های توسعه تمدنی دانست و بیان کرد: اصلاً توسعه منهای آزادی اندیشه قابل فرض نیست. شما اگر اجازه تولید فکر و اندیشه ندهید و اگر جلوی اندیشه ها را بگیرید، زمینه توسعه را سد کرده اید.

وی اعتقاد به برابری انسان ها و احترام به حقوق دیگران، لزوم نظم پذیری جمعی و اجتماعی، عدم تعارض فرهنگی در جامعه و اعتقاد عمومی به توسعه را به عنوان چهار عنصر دخیل دیگر در توسعه تمدنی و مؤلفه های بنیادین در رشد ابزاری زندگی اجتماعی مطرح کرد.

این مدرس حوزه و دانشگاه در ادامه گفت: این عناصر عامل توسعه هر جامعه ای است. شما باید نگاه به اسلام کنید و ببینید که آیا به این عناصر توسعه توجه لازم دارد یا ندارد و باید نظر قرآن را در این موارد اخذ کرد و جویا شد و آن وقت می شود به این نتیجه رسید که نظر اسلام درباره توسعه ابزاری چیست.

وی با اشاره به نتیجه چنین بررسی ای که از سوی خود وی انجام گرفته است، بیان کرد: اسلام ما را مأمور به آبادانی دنیا و آخرت، توأمان، کرده است و چون از نگاه شرع مقدس، آبادانی آخرت منهای آبادانی دنیا اصلاً ممکن نیست، پس آبادانی دنیا هم مورد توجه اسلام هست. ما برای همین هم مأمور آمدن به این دنیا شده ایم و امیرالمؤمنین (ع) هم در نهج البلاغه می فرماید که خداوند آدم و فرزندانش را به زمین فرستاده تا زمین را با آن ها آباد کند.

یعقوبیان ادامه داد: دنیا جایگاه عبادت و بندگی خداست و ما بدون دنیا اصلاً به آخرت نمی رسیم. این ارتباط وثیق دنیا و آخرت است، باید دنیا را آباد کرد تا به آخرت رسید و و آبادانی دنیا هم مؤلفه هایی را که ذکر شد لازم دارد و این ها را هم قرآن نظر مثبت دارد. پس ثابت است که اسلام و شرع مقدس اسلام نه تعارضی با علم دارد، نه تعارضی با آبادانی دنیا دارد، نه تعارضی با توسعه دارد و نه تعارضی با تمدن دارد.

وی با بیان این که البته اسلام علاوه بر عدم تعارض با این ها، فرهنگ الهی را نیز ارائه می کند، اظهار کرد: اسلام در فرهنگ الهی خود خدا را در جایگاه خودش معرفی می کند و انسان را در جایگاه خودش قرار می دهد و زمینه رسیدن انسان به آن کمال نهایی را معرفی می کند و توسعه ابزار را هم به میزانی که لازم است در نظر می گیرد و برای فراهم کردن آن دعوت به سفر به دورترین نقاط می کند و تمام طول زندگی را عرصه چنین تلاشی می داند؛ تلاش برای آبادانی دنیا؛ دنیایی که البته خود هدف نیست، بلکه دار گذار و محل عبادت و عبودیت است.